



NADŠKOF ANTON STRES – PREJEMNIK EHRLICHOVEGA PRIZNANJA IN MEDALJE / VID KLANČAR

tem bolj jasno so tudi oni sami videli, da so ravnali prav,« je dejal šentjoški govornik.

Ob tem pa je zastavil ključno vprašanje: Kaj je zadnji razlog tega, da so imeli prav? Dr. Ogrin je ponudil prepričljiv odgovor: »Njihova odločitev se je opirala na temeljni naravni red stvarstva. Svet ni kaos, ampak urejeno stvarstvo; vanj so položili zakoni in med njimi je zakon o pravici do varovanja lastnega življenja. Med njimi je temeljni moralni zakon: delaj dobro, izogibaj se zla; med njimi je zakon, da človeka čaka večno povračilo dobrega in hudega. Ker so se in kadar so se naši predhodniki ravnali po teh zakonih, so vedno imeli prav, njihove odločitve pa so trajno veljavne in nas lahko danes navdihujejo.« Iz takih etičnih dejanj – majhnih in velikih – raste slovenska državnost; v njeno zasnovu so vgrajene tudi etične odločitve šentjoških branilcev, za kar smo jim, kot je dejal dr. Ogrin, hvaležni.

Ehrlichovo priznanje v pravih rokah

Slovesnost v Šentjoštu je že tradicionalno povezana s podelitvijo Ehrlichovega priznanja in medalje. Letos je to ugledno priznanje prejel šentjoški pridigar dr. Anton Stres, in sicer zlasti za odločilno demokratizacijsko vlogo, ki jo je udeležil z vodenjem Komisije Pravičnost in mir.

»Ko je bila leta 1985 v času postopnih družbenih sprememb in v pričakovanju slovenske pomladi na pobudo nadškofa dr. Alojzija Šuštarja ustanovljena Komisija Pravičnost in mir, je odgovorno delo predsednika prevzel dr. Anton Stres. Komisija Pravičnost in mir je v tem prelomnem času slovenske zgodovine odigrala ključno vlogo v procesu osamosvojitve in demokratizacije naše države. Prvenstveno je

sicer obravnavala teme, ki so se nanašale na Cerkev in odnose, ki jih je takratna oblast vodila do Cerkve, a je s svojimi izjavami sooblikovala vzdušje in soustvarjala javno mnenje v družbi. Stališča Komisije so brez dvoma pripomogla k aktivni

udeležbi vernih ljudi pri demokratičnih spremembah v slovenskem prostoru,« je med drugim zapisano v utemeljitvi letošnjega Ehrlichovega priznanja.

Dr. Stresu pa ni bilo podeljeno le za minulo, temveč tudi za njegovo sedanje delo, kajti »njegovo poslanstvo in zvestoba do narodovih vrednot so še vedno stalnica njegovega delovanja. Dr. Stres daje velik pomen besedi, in sicer besedi, ki jasno in brez ovinkov sledi resnici. Kot kristjani smo dolžni, da resnico iščemo in da ne podlegamo laži, ki se zdela ni nedolžna. Le resnica osvobaja, in kot pravi dr. Stres, je 'vsak boj za resnico tudi boj za svobodo'. Vsak posameznik je poklican, da v sebi goji in razvija čut za dobro in se odpira delu za skupnost. V tem pogledu so prizadevanja dr. Stresa izjemna.«

BOGOMIR ŠTEFANIČ

bogomir.stefanic@druzina.si

Za domovino svobode

Aktualna sporočilnost spominske slovesnosti v Šentjoštu

»Sinovi smo Slovenije« je bil naslov spominske slovesnosti, s katero so se pred Kapelo mučencev v Šentjoštu na zadnji junijsko nedeljo z mašo, ki jo je daroval nadškof dr. Anton Stres, in kulturnim programom, ki ga je zaznamoval govor predsednika Nove Slovenske zaveza dr. Matija Ogrina, spomnili 80. obletnice ustanovitve prve vaške straže in zmage šentjoških vaših stražarjev ob partizanskem napadu julija 1942.

Pomlad in poletje 1942 – to je bil čas, ko so partizani v revolucionarni vročici napovedali smrt vsakemu, ki bi organiziral odpor proti okupatorju mimo njih ali bi ravnal proti njim. To so bili tudi dnevi, ko se je v Šentjoštu in okolici stopnjevalo ropanje po domačijah in ustrahovanje vaščanov. Nasilje se je širilo in v takih razmerah je dozorela pobuda za ustanovitev vaške obrambe. Uradno je vaška straža v Šentjoštu nastopila 17. julija 1942, ko je 35 oboroženih domačih mož in fantov prišlo v vas, naselili so se v župnišči in v šoli. Teden dni pozneje, 24. julija, so partizani Dolomitskega odreda zvečer napadli Šentjošt in pri tem požgali veliko hiš v središču vasi. Vaška straža je brez smrtnih žrtev vzdržala napad mnogo močnejšega sovražnika. A partizani so se za poraz kruto maščevali: od julija do oktobra 1942 so v župniji umorili 25 civilistov; za seboj so pustili številne sirote brez mam in očetov. To dogajanje v Šentjoštu je spodbudilo samoobrambo tudi drugod: druga za drugo so se organizirale postojanke vaških straž.

Dr. Anton Stres: »Svoboda izključuje vsako nasilje«

Ta zgodovinska dejstva je v izhodišče svojega mašnega nagovora med mašo pred Kapelo mučencev postavil tudi nadškof

Anton Stres, ko je spomnil, da je nastanek odporiških vaških straž pred 80 leti v Šentjoštu »narekovalo dejstvo, da je bilo katoliško in vsako drugo nekomunistično prebivalstvo teh krajev povsem nezavarovano ter izpostavljeno revolucionarnemu nasilju in likvidacijam, ki jih je izvajala Komunistična partija, da bi naredila iz Slovenije čim bolj enoumno in ustrahovano deželo, podvrženo eni ideologiji – njeni – in eni sami družbeni in politični usmeritvi: kolektivističnemu totalitarizmu.«

Temu so se uprli člani vaških straž, ki so se začele v Šentjoštu, in sicer v imenu in v obrambi svobode. Prav razumevanju svobode je bilo namenjeno osrednje sporočilo nadškofove pridige, v kateri so se povezale niti preteklosti in sedanjosti.

»Svoboda ni anarhija. Tudi člani svobodnega naroda živijo po zakonih, le da si te zakone pišejo sami, nesvobodnemu pa jih narekujejo drugi. Podobno velja tudi za osebno življenje. Biti svoboden ne pomeni delati, kar se komu zljubi, brez pravil in zaveznanosti. Biti svoboden ne pomeni nikogar ubogati, ampak pomeni ubogati svoj razum in svojo vest. Svoboda nam je podarjena, da se svobodno odločamo za to, kar je res, dobro in prav. Svoboden ni, kdor laže samemu sebi, kdor reče belemu črno in zločinu dobro de-

janje. Svobode ni, če ni te notranje svobode za resnico in pravico. Svoboda izključuje vsako nasilje, to pa se začne z nasiljem nad resnico, ki se imenuje zavajanje in laž. Za tako domovino svobode, kjer bi lahko bili vsi zvesti sebi in svojim najsvetejšim vrednotam, so se Šentjoščani postavili v bran pred osmimi desetletji,« je dejal nadškof Stres.

Svojo pridigo je sklenil z ugotovitvijo, da je zgodovina Šentjoščanom v njihovi obrambni drži »dala prav ne glede na to, kako daleč se je že uveljavila resnica o njih in njihovih pravih namelih. Čeprav se lahko plevel laži zažre zelo globoko v povprečno miselnost, pripada zadnja beseda resnici. Nič ne more biti močnejše od nje. Naša dolžnost pa je, da pri njej stanovitno vztrajamo, kajti samo resnica osvobaja, kakor obljublja tudi Jezus, ko pravi: Spoznali boste resnico in resnica vas bo osvobodila (Jn 8,32).«

Dr. Matija Ogrin: Šentjošt v zrcalu časa

Sporočilno nit nadškofove pridige je v osrednjem nagovoru kulturnega programa po maši nadaljeval dr. Matija Ogrin, literarni zgodovinar, publicist in predsednik Nove Slovenske zaveze. V izhodišče je postavil pomenljivo primerjavo med znamenito Ajdno nad Potoki, ki je bila v 5. in 6. stoletju pribežališče romaniziranih staroselcev pred vpadi barbarških germanskih in slovanskih ljudstev, in Šentjoštom v primežu totalitarnega nasilja. Na Ajdni so si staroselci, tedaj že vsi kristjani, ustvarili gorsko mestoce, stisnjeno okrog majhne cerkve, in sicer zato, ker so hoteli ohraniti ne le golo življenje, temveč tudi svoj način življenja, svojo kulturo, svojo vero – dostojanstvo svoje osebe.

Kakšnih 1400 let pozneje se je nekaj podobnega dogajalo v Šentjoštu: z vojno in revolucijo je prišel nad kraj čas, »ko so se srca in dejanja mnogih ljudi hudo spremenila, vaščani Šentjošta pa so hoteli še naprej ostati to, v kar so jih oblikovali domača hiša, izročilo in vera. Ko se je mnogim ljudem moralni svet zamajal ali podrl, so prebivalci Šentjošta ohranili čut za to, kaj je prav, kaj je dostojno in človeško.« V tem čutu so ostali povezani kot skupnost, med njimi ni nastal razdor, v velikanski večini so ohranili enako mero za to, kaj je dobro in prav, zato je vas lahko delovala kot ena skupnost.

Ko se je 17. julija 1942 v vasi nastanilo 35 vaških stražarjev kot odgovor na nasilje revolucije, umore, izginotja sovaščanov in ko so teden dni pozneje prestali prvi partizanski napad, se obranili in obstali, so s tem pokazali, da »hočejo ne le preživeti, ampak tudi ohraniti red slovenske omike, v kateri so zrasli in za katero so čutili, da omogoča človeka dostojno življenje. Ta omika je bila zdaj napadena in jo je bilo treba braniti.«

Tedaj niso mogli vedeti, kakšne bodo posledice te čiste samoobrambne odločitve: niso mogli vedeti za revolucionarno maščevanje, ki je kruto zadelo tudi najbolj nedolžne, otroke; za povojne poboje; za umik mnogih pred revolucijo v begunstvo; za stiske tistih, ki so ostali doma in so jim komunisti jemali zemljo, jih stiskali z dajtvami, jih nedolžne pošiljali v zapor ... »Vsega tega dne 17. julija 1942 nihče od teh fantov iz vaške straže ni mogel vedeti. To vemo mi, ker gledamo nazaj v zrcalu časa. Vidimo, da so ravnali prav. Kljub vsemu trpljenju, ki je prišlo nad njih. Še več: hujša ko je bila njihova stiska,

NADŠKOF ANTON STRES: »SVOBODEN NI, KDOR LAŽE SAMEMU SEBI, KDOR REČE BELEMU ČRNO IN ZLOČINU DOBRO DEJANJE.«